

UNIVERZITET U BEOGRADU
FILOLOŠKI FAKULTET
Beograd, 1. juna 2017.

IZVEŠTAJ O OCENI DOKTORSKE DISERTACIJE „Komparativna analiza
parodijskih narativa u romanima *Objava broja 49* Tomasa Pinčona i *Fama o
biciklistima* Svetislava Basare“, kandidatkinje JOVANKE KALABE

1. PODACI O KOMISIJI

1. Datum i organ koji je imenovao komisiju:

31. maj 2017. godine, Nastavno-naučno veće Filološkog fakulteta u Beogradu

SASTAV KOMISIJE

1. dr Zoran Paunović, redovni profesor za užu naučnu oblast Engleska i američka književnost (2006), Filološki fakultet u Beogradu;
2. dr Mihajlo Pantić, redovni profesor za užu naučnu oblast Engleska i američka književnost (2005), Filološki fakultet u Beogradu;
3. dr Ivana Đurić Paunović, vanredni profesor za užu naučnu oblast Engleska i američka književnost (2012), Filozofski fakultet u Novom Sadu.

2. PODACI O KANDIDATU

- 1) Ime, ime jednog roditelja, prezime

Jovanka (Dragan) Kalaba

2) Datum rođenja, opština, republika

28. decembar 1981, Beograd, Srbija

3) Datum odbrane, mesto, i naziv magistarske teze

(kandidatkinja je doktorske studije upisala bez odbranjene magistarske teze, na osnovu visokog proseka s redovnih studija)

3. NASLOV DOKTORSKE DISERTACIJE

„Komparativna analiza parodijskih narativa u romanima *Objava broja 49* Tomasa Pinčona i *Fama o biciklistima* Svetislava Basare“

4. PREGLED DOKTORSKE DISERTACIJE

Doktorska disertacija „Komparativna analiza parodijskih narativa u romanima *Objava broja 49* Tomasa Pinčona i *Fama o biciklistima* Svetislava Basare“ kandidatkinje Jovanke Kalabe, obuhvata 180 kucanih strana. Podeljena je na šest poglavlja: Uvod (str. 1-6); Teorijski okvir za izučavanje fenomena parodije u postmodernoj književnosti (7-27); Kulturno-istorijski kontekst parodičnih formi u postmodernoj književnosti (28-75); Metaproza/parodija u postmodernom romanu (76-123); Lirsko-melanholični jezik u postmodernom romanu (124-167); Zaključak (168-174). Bibliografija priložena na kraju rada sadrži oko sto bibliografskih jedinica.

5. VREDNOVANJE POJEDINIH DELOVA DOKTORSKE DISERTACIJE

Promišljeno i detaljno, s uočljivim entuzijazmom i čvrstom naučnom utemeljenošću, doktorska disertacija Jovanke Kalabe bavi se romanima dvojice geografski međusobno udaljenih, ali poetički bliskih pisaca: Tomasa Pinčona i Svetislava Basare. Prvo poglavlje disertacije daje pregled najznačajnijih novijih teorija parodije, koja se, u širem smislu, definiše kao upotreba prethodnih/postojećih tekstova u novom, „prerađenom“ obliku. Pokazano je na koji način je došlo do pomeranja u shvatanju ovog fenomena, i koju su ulogu u tome odigrali kako književno-teorijski kontekst tako i društveno-istorijske okolnosti. Temelj istraživanja čvrsto je postavljen razmatranjem stavova teoretičara i kritičara kao što su M. H. Ejbrams, Fredrik Džejmson i Žerar Ženet, čije definicije i teorije parodije kao zajedničku komponentu imaju viđenje ovog fenomena kao komične imitacije/transformacije jezika koja nema sposobnost društveno-kritičkog komentara. S druge strane, akcenat je stavljen i na teorije Margaret Rouz, Linde Hačion i Roberta Fidijana, koji brane parodiju od optužbi za nedostatak kritičkog i dekonstruktivnog potencijala, i ukazuju na činjenicu da su parodično preuzimanje prethodnog teksta, nastalog u prethodnim istorijskim i književno-kulturnim epohama i njegova parodična obrada uvek čin koji je neminovno društveno angažovan.

Drugo poglavlje rada bavi se društvenim procesima koji su, između ostalog, doveli i do kritičkog parodičnog izraza u modernoj i postmodernoj književnosti, i zbog kojih se dela kao što su *Objava broja 49* i *Fama o biciklistima*, koja ih odražavaju, mogu posmatrati kao društveno i kritički relevantna. Kandidatkinja s čvrstom argumentacijom ističe kako parodija refunkcioniše prethodne tekstove, oživljavajući na taj način njihov oslabljeni jezik i čineći ih društveno relevantnim. Kroz prizmu Pinčonove *Objave broja 49* i Basarine *Fame o biciklistima*, pokazano je na koji su način tehnološki, civilizacijski i kulturni napredak pre svega američkog društva, a zatim, u procesu globalizacije, i celog amerikanizovanog sveta doveli do već pomenutog problema neautentičnosti doživljaja stvarnosti i jezičkog iskazivanja tog doživljaja, zbog koga je i parodija postala jedna od diskurzivnih strategija za kojima se poseže. U ovom poglavlju se, kroz osvrte na proučavanja istoričara i teoretičara kao što su Van Gos, Lezli Til, Stenli Aronovic, Hans Bertens i Patriša Vo govori o šezdesetim godinama dvadesetog veka, ali i o potonjim decenijama, kao posebnom, „postmodernom“ istorijskom razdoblju. U kontekstu propasti jedinstvenog iskustva i subjekta, rad se dotiče studije Danijela Dž. Borstina *Amerikanci: Demokratsko iskustvo*, sa fokusom na fenomen demokratizacije iskustva u devetnaestom i

dvadesetom veku, i na propast duhovnosti i otežanost unutrašnjeg iskustva u svetu koji je pretrpeo ove promene, kroz ideje razrađene u zbirkama eseja Svetislava Basare.

Metaprozni komentar u parodičnom narativu tema je trećeg poglavlja disertacije, koje polazi od viđenja parodije kao samorefleksivnog teksta koji ne pretenduje na predstavljanje realnosti i „prave“ istorije, i u koji su intertekstualne reference ugrađene sa namerom da se književni stilovi prethodnih epoha označe na način koji komentariše sadašnji trenutak. U tom smislu, parodija je sagledana kao suštinski metaprozna, definisana intertekstualnim vezama koje se uspostavljaju između „prethodnog“ teksta i parodičnog teksta kao nezavisne kreativne formacije koja u isto vreme aludira na izvore iz kojih proizlazi. Jedan drugačije označen književni tekst komentariše drugi, što dakle uvek podrazumeva, rečima Sajmona Dentita, dva ili više suprotstavljenih ili komplementarnih diskursa. Metaproznost se, dakle, može okarakterisati kao jedan vid dekonstrukcije književnog teksta iznutra, samokomentarišućeg procesa koji proizvodi kritiku, ukazujući pritom na anahronost upotrebe određenih književnih konvencija i prevaziđenost ideologije, kao i na jalovost pretendovanja na uspešno mimetičko predstavljanje. Ovakvo metaprozno viđenje parodije uzima u obzir na koji način i u kojoj meri se zvanični diskurs sadrži u parodičnim formulacijama, i kako parodične reprezentacije uspevaju da stvore sopstveni diskurs, koji služi da se „nastavi konverzacija sa svetom“ i to često „bučno, neumesno i uz smeh“.

Treće poglavlje donosi pregled teorija metaproze Margaret Rouz, Patriše Vo i Linde Hačion, koje u velikoj meri izjednačavaju metaproznost i parodiju i slažu se u tome da je postmoderna književnost u najvećoj meri metaprozna, ali ne ograničavaju fenomen metaproznosti samo na postmodernu književnost već je prepoznaju u sâmim počecima moderne književnosti. Rouz ističe značaj uloge čitaoca i njegovog složenog odnosa sa autorom i sâmim tekstom koji se, referišući na sebe, samokomentariše. Odstupajući od realističkih konvencija, samoreferencijalni tekst otežava čitanje, i zahteva od čitaoca da bude aktivan i da interpretira. Za razliku od realističkog teksta koji je posmatran kao totalizirajući, s obzirom na to da podrazumeva jednosmernost i pasivnu ulogu čitaoca – čitalac prima informacije, ne problematizuje ih – metaprozni/parodični tekst problematizuje, prvo svojom formom, a zatim i sadržajem. Definišući parodiju, pogotovo u svetlu većitog pitanja o tome da li je parodija uvek komična ili ne, Rouz pravi razliku između opštih i specifičnih parodija, pri čemu su opšte

parodije žanra i konvencija i stoga nekomične, dok pojedinačne parodije često imaju komični kvalitet. Za Rouz, metaproza/parodija je ogledalo procesa pisanja i instrument za ispitivanje dominantnih struktura, a nikako ogledalo stvarnosti; parodija uvek nastoji da problematizuje, nikada da predstavi. Patriša Vo takođe ističe samokomentar kao najvažniji kvalitet metaprozne književnosti, definišući ga, istovremeno, i kao književno stvaralaštvo i kao kritički komentar na to stvaralaštvo, i povezuje za sa postmodernom rasutošću i pluralizmom. Kao i Rouz, Vo naglašava da metaproznost ne teži predstavljanju stvarnosti, niti uništenju ideje stvarnosti, već problematizaciji njenih predstava. Problematizacija i društveno-kritički komentar mogući su jedino onda kada književno delo počiva na ustanovljenim i prihvaćenim konvencijama, koje se metaprozno-parodičnim pristupom dovode u pitanje. Jezik više nije instrument kojim se predstavlja objektivna stvarnost, već se njime ta stvarnost konstruiše, a glavni instrumenti konstruisanja stvarnosti su dominantni, zvanični diskursi koji marginalizuju alternative i na taj način deluju totalitarno. Metaproznost/parodija je, u tom smislu, subverzivni element, koji podriva totalitarizujući jezik i stvarnost koja je na taj način izgrađena. Hačion, kao i Rouz, posvećuje pažnju „paradoksu čitaoca“, odnosno činjenici da je metaprozni tekst, iako skreće pažnju na sopstvenu artificijelnost, suštinski okrenut ka svetu, ka čitaocu. Metaproznost nije raskid s tradicijom već, naprotiv, kontinuitet, vid evolucije romana, a parodija deo evolucije koji, terminom ruskih formalista, „oneobičava“ tekst, sprečavajući perceptivni automatizam koji dalje vodi u totalizaciju jezika i stvarnosti koju jezik konstruiše. U tom smislu, parodično oneobičavanje je takođe reakcija na estetičko slabljenje jezika kroz koje oslabljeni jezički izraz postaje društveno-kritički relevantan. Idući korak dalje, Hačion definiše prozu kao jedan oblik parodije života koji takav ima moć da ukaže na neodgovarajuće aspekte izvanjezičke stvarnosti kojoj pripadaju pojedinac i društvo.

Četvrto poglavlje otvara temu mogućnosti, mesta i funkcije lirsko-melanholičnog izraza u postmodernoj prozi. Iako je, iznenađujuće, literatura na ovu i srodne teme skoro nepostojeća, značaj rasutog, parodijom skoro imobilisanog i neprimetnog lirskog jezika u tekstu *Objave broja 49* i *Fame o biciklistima* nametnuo se kao kontrarnativ parodije i kao skrajnut, ali važan deo postmodernog jezika. Melanholično i lirsko pojavljuju se u diskursima koji opominju, neretko jetko i sa agresijom očajnika, na nestanak duhovnosti kao ideje centra iz života (post)modernog pojedinca. Kroz analizu odabranih tekstualnih odlomaka iz oba romana, kandidatkinja je ubedljivo i precizno ukazala na elemente koji se nalaze u biti sintaksičko-semantičkih procesa

koji proizvode lirsko, i to kroz prepoznavanje i tumačenje efekta jezičkih slika, stilskih i retorskih figura kao i vrsta reči (s akcentom na prideve) i njihove važnosti kao markera stila, zatim rasporeda reči u rečenici, ponavljanja i ritma, i dužine rečenica i (ne)upotrebe veznika, organizacije zavisnih unutar složenih rečenica i njihov uticaj na progresiju misli i sadržaj poruke.

6. SPISAK NAUČNIH RADOVA

1. Kalaba, J. 2013. Nepristupačnost kao pokušaj komunikacije: „Na sredini puta“ Drumonda de Andradea. *Filolog* VII, p. 162-167.
2. Kalaba, J. 2013. Parodic Forms and Their Use in Thomas Pynchon's "The Crying of Lot 49". *Facta Universitatis: Series Linguistics and Literature*, Vol. 11, No 2, p. 133–142.
3. Kalaba, J. 2014. The Subversive Role of Verbal Aggression in the Sarcastic Language of Njuz.net. *On Violence, [sic] – Journal of Literature, Culture and Literary Translation*, No. 2 – Year 4, 06/2014, p. 1–14.
4. Kalaba, J. 2014. Sarcastic Intertextualities as 'Angry Speech' in John Osborne's *Look Back in Anger*. *Journal of Faculty of Letters, Ankara University*, 54, 1 (2014), p. 309-320.
5. Kalaba, J. 2015. Eliotovska tradicija u delu Jovana Hristića kao pesnika i kritičara. *Naš trag, Časopis za književnost, umetnost i kulturu*, Br. 1-2/2015, str. 172-181.
6. Kalaba, J. 2015. Istina i fikcija u romanu *Klanica 5 Kurta Vonegata*. Letopis Matice srpske (u štampi).

7. ZAKLJUČCI ODNOSNO REZULTATI ISTRAŽIVANJA

Doktorska disertacija Jovanke Kalabe bavi se komparativnim tumačenjem dela tipskih predstavnika severnoameričke i srpske postmoderne književnosti kroz poređenje parodičnih narativa u romanima *Objava broja 49* Tomasa Pinčona i *Fama o biciklistima* Svetislava Basare. Ispitani su ključni fenomeni povezani s postmodernim romanom u kontekstu parodičnih narativa, sa posebnim osvrtom na strukturalne i funkcionalne odlike parodije u postmodernističkoj prozi i polemičku oštricu parodije. Analizirano je prisustvo „prethodnih“ tekstova u postmodernom romanu, koje postmoderni roman inkorporira parodirajući ih u jednom novom, savremenom kulturnom i književnom kontekstu. Na taj način, parodija deluje subverzivno i proizvodi društveni komentar, a dela kao što su *Objava broja 49* i *Fama o biciklistima* mogu se posmatrati

kao društveno i kritički relevantna. U tom smislu, proučena je politička dimenzija parodičnog književnog teksta, kao i društveni procesi koji su, između ostalog, doveli i do kritičkog parodičnog izraza u modernoj i postmodernoj književnosti. Kroz prizmu dva romana istraženo je na koji način su tehnološki, civilizacijski i kulturni napredak globalizovanog sveta doveli do problema neautentičnosti doživljaja stvarnosti i jezičkog iskazivanja tog doživljaja, zbog kojeg je i parodija postala jedna od diskurzivnih strategija za kojima se poseže. Rad ispituje i metaprozu i intertekstualnost u parodičnom narativu, polazeći od viđenja parodije kao metaproznog, samorefleksivnog teksta koji ne pretenduje na mimetičko predstavljanje stvarnosti, već, kao nezavisna kreativna formacija, u isto vreme aludira na izvore iz kojih proizilazi. Parodija je sagledana kao jedna od strategija borbe protiv diskursa moći koji nisu tu da predstavljaju stvarnost, već da je kreiraju. Kroz primere iz *Objave broja 49* i *Fame o biciklistima* u radu je ispitano na koji način se metaprozni tekst samokomentariše, problematizujući ustaljene prozne konvencije, kao i vremenski trenutak u kom je nastalo kako delo koje je predmet parodije, tako i sama parodija. Disertacija sadrži i značajno ukazivanje na (ne)prisustvo lirsko melanholičnog izraza u postmodernom proznom jeziku kao na svojevrsni kontra-narativ parodije, jednu vrstu tuge za izgubljenim jezikom i nostalgije za izgubljenim kontekstom u kome herojski, kurtoazni, visoko formalni i slični diskursi mogli da postoje neparodirani, i autentični.

8. OCENA NAČINA PRIKAZA REZULTATA ISTRAŽIVANJA

Promišljenim i teorijski čvrsto utemeljenim komparativnim iščitavanjem odabranih romana, kandidatkinja je došla do čitavog niza istinski inovativnih uvida i zaključaka. Te je zaključke u svojoj doktorskoj disertaciji izložila preglednim i jasnim naučnim stilom, koji čitaocu nesumnjivo olakšava snalaženje u složenoj problematici ovog naučnog rada.

9. PREDLOG

Na osnovu svega izloženog, smatramo da je Jovanka Kalaba obradom teme pod naslovom „Komparativna analiza parodijskih narativa u romanima *Objava broja 49* Tomasa Pinčona i *Fama o biciklistima* Svetislava Basare“ sačinila vredno naučno delo, od nesumnjivog značaja za srpsku nauku o književnosti. Zbog toga predlažemo Nastavno-naučnom veću Filološkog fakulteta da ovu doktorsku disertaciju prihvati, a kandidatkinji odobri pristup usmenoj odbrani rada.

U Beogradu, 18. maja 2017. godine

dr Zoran Paunović, red. prof.

dr Mihajlo Pantić, red. prof.

dr Ivana Đurić Paunović, vanr. prof.

